

УДК 371.13:81(498)

DOI: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-22

Л.В. КОРОЛЬОВА,

викладач кафедри англійської філології

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ВПРОВАДЖЕННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТА У ПІДГОТОВКУ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТАХ РУМУНІЇ

Статтю присвячено професійній підготовці вчителів іноземних мов Румунії в контексті сучасних глобалізаційних перетворень європейського освітнього простору. Детерміновано головні історичні та геополітичні чинники виникнення мультилінгвальності та мультикультуралізму на території румунської держави. Обґрунтовано актуальність досліджуваного питання та вказано на причини раніше невирішених проблем, пов'язаних з темою статті. Досліджено теоретичні аспекти та шляхи впровадження крос-культурного компонента в підготовку вчителів іноземних мов в університетах Румунії. Проаналізовано дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців у галузі крос-культурного підходу в навчанні. Висвітлено роль іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації, що сприяє розширенню культурних відносин і розповсюдженню освітніх можливостей, а також є ефективним засобом формування професійної та крос-культурної компетентностей. Доведено, що крос-культурна компетентність вчителя іноземних мов є важливою складовою професійної компетентності, яка базується на вмінні здійснювати «діалог культур» (міжкультурне спілкування). Охарактеризовано 3 рівні цілепокладання розвитку міжкультурної компетентності. Визначено основні стратегії навчання щодо формування крос-культурної компетенції. Також доведено безсумнівну дидактичну цінність використання автентичних підручників та матеріалів під час навчання іноземних мов, оскільки це сприяє не тільки оволодінню всіма видами навичок мовлення, але й дає можливість дізнатися про культурні особливості, звичаї та традиції країни, мови, яка вивчається студентами-мовниками. Наведено приклади формування крос-культурної компетенції в процесі вивчення іноземних мов в університетах Румунії через CLLL, використання навчальних ситуацій (кейс-стаді), онлайн-ресурсів.

Ключові слова: крос-культурний компонент, міжкультурна взаємодія, вчителі іноземних мов, мультикультурність, спілкування.

Статья посвящена профессиональной подготовке учителей иностранных языков Румынии в контексте современных глобализационных преобразований европейского образовательного пространства. Детерминированы главные исторические и геополитические факторы возникновения мультилингвальности и мультикультурализма на территории румынского государства. Обоснована актуальность изучаемого вопроса и указаны причины ранее нерешенных проблем, связанных с темой статьи. Исследованы теоретические аспекты и пути внедрения кросс-культурного компонента в подготовку учителей иностранных языков в университетах Румынии. Проанализированы исследования зарубежных и отечественных ученых в области кросс-культурного подхода в обучении. Освещена роль иностранного языка как средства межкультурной коммуникации, которая способствует расширению культурных отношений и распространению образовательных возможностей, а также является эффективным средством формирования профессиональной и кросс-культурной компетентности. Доказано, что кросс-культурная компетентность учителя иностранных языков является важным компонентом профессиональной компетентности, которая базируется на умении осуществлять «диалог культур» (межкультурное общение). Охарактеризованы 3 уровня целеполагания развития межкультурной компетентности. Определены основные стратегии обучения по формированию кросс-культурной компетенции. Также доказана несомненная дидактическая ценность использования

аутентичных учебников и материалов при обучении иностранных языков, поскольку это способствует не только овладению всеми видами речевых навыков, но и дает возможность узнать о культурных особенностях, обычаях и традициях страны, языка, который изучают студенты. Приведены примеры формирования кросс-культурной компетенции в процессе изучения иностранных языков в университетах Румынии через CLIL, использование учебных ситуаций (кейс-стади), онлайн-ресурсов.

Ключевые слова: кросс-культурный компонент, межкультурное взаимодействие, учителя иностранных языков, мультикультурность, общение.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У контексті розвитку педагогічної освіти України, на сучасному етапі особлива увага приділяється якісному перетворенню професійної сфери діяльності педагога. У руслі світових тенденцій: глобалізації освіти, моделювання освітнього процесу, у вигляді активного «діалогу культур», масової мобільності студентської молоді та викладацького складу актуальним стає один з ключових напрямів концепції модернізації професійно-педагогічної освіти, а саме включення крос-культурного компонента в програму підготовки майбутніх вчителів і особливо вчителів-мовників. Відповідно до євроінтеграційних процесів, політичних, соціально-економічних та культурних реалій сьогодення, які підвищують статус іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування, зумовлюється нагальна потреба у вивченні зарубіжного досвіду у сфері професійної підготовки вчителів іноземних мов. Значний інтерес з цього питання становить досвід впровадження крос-культурного компонента в підготовку вчителів іноземних мов в університетах Румунії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування крос-культурної компетентності присвячено достатню кількість психолого-педагогічних досліджень. Крос-культурний підхід у навчанні іноземної мови, його методи і прийоми та інші його аспекти досліджували вітчизняні (А. Анісімова, В. Баркасі, Н. Галькова, В. Калінін, В. Маслова С. Ніколаєва та ін.) та зарубіжні вчені (З. Бауман, Ф. Александру, М. Бірам, Х. Браун, Р. Іуку, Дж. Морено, Р. Портер, Ю. Рот, А. Райт, М. Уолес). У своїх працях науковці обґрунтовують актуальність вивчення явища міжкультурної компетентності і акцентують увагу на тому, що основним елементом професійної компетентності сучасного фахівця є саме міжкультурна, яка виступає посередником між власною культурою та культурою інших країн у досягненні взаєморозуміння й дотримання загальних правил і норм етикету іншомовного спілкування, не втрачаючи в той же час власної ідентичності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний інтерес науковців і практиків, проблема формування крос-культурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в університетах Румунії стала предметом комплексних наукових досліджень з таких причин:

- недостатня розробленість теоретико-методичної бази процесу формування крос-культурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов;
- наявність формального підходу до формування крос-культурної компетентності студентів;
- відсутність адекватного діагностичного інструментарію для вимірювання та оцінки сформованості крос-культурної компетентності студентів.

Отже, актуальність цього дослідження визначається необхідністю підвищення якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до педагогічної діяльності і професійної міжкультурної комунікації.

Метою дослідження є виокремлення та характеристика шляхів впровадження крос-культурного компонента в підготовку вчителів іноземних мов в університетах Румунії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Румунія, сусідня європейська держава, є не тільки членом Євросоюзу, але й входить до складу Організації чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), членом якої є і Україна. Створена наприкінці ХХ ст. ОЧЕС з метою розвитку середнього та дрібного бізнесу в країнах-учасницях за роки взаємодії і співробітництва дійшла до обговорення інтеграційних процесів у всіх сферах життєдіяльності народів на різних рівнях: дипломатичному, керівників держав, керівників галузей і сфер економіки, культури, освіти і вчених [8, с. 6]. Особливу увагу ОЧЕС приділяє розвитку вищої освіти, сприяє впровадженню різних освітніх програм і проєктів, стимулює мобіль-

ність студентів, сприяє взаємообміну і розробці єдиних навчальних програм і методик між університетами країн – учасниць ОЧЕС, розробляє партнерські взаємодії відносин, ініціюваних з боку ООН та інших міжнародних організацій, тощо [7].

Результати досліджень показують, що Румунія бере активну участь практично у всіх освітніх проєктах і програмах у сфері вищої освіти, які пропонують ОЧЕС і Європейський Союз. І особливе місце в цьому напрямі займає підготовка вчителя іноземних мов як посередника міжкультурної взаємодії, який, завдяки своїм знанням, може здійснити формування кроскультурної компетентності особистості, необхідної в подальшому повсякденному житті або професійній діяльності. Саме тому велика увага у румунському науковому просторі приділяється дослідженням проблематики крос-культурних взаємовідносин (F. Alexandru, M. Bazgan, L. Bârlogeanu, D. Bușe, R. Iucu, E. Suff та ін.) і навіть розробляються програми, курси з використанням тренінгових технологій [2], оскільки румунські науковці вважають, що крос-культурна компетентність має формуватися у процесі викладання та вивчення іноземних мов [1].

Зауважимо, що Румунія є однією з найбільш мультилінгвальних країн. Цей фактор зумовлений її географічним положенням і особливостями, які виникли внаслідок певних історичних обставин. Доля Румунії завжди була пов'язана з її сусідами. Вона розташована на межі Центральної і Східної Європи та Балканського півострову, її більша частина знаходиться в басейні нижньої течії Дунаю, а на сході вона омивається Чорним морем. На півночі Румунія межує з Україною, на північному сході з Молдовою, на півдні з Болгарією, на південному заході із Сербією і на північному заході з Угорщиною. З давнини Румунія була перехрестям політичних, торговельних і культурних сфер впливу, тому її територія так приваблювала сусідні держави (Австро-Угорщина, Галицько-Волинська держава, Велике Литовсько-Польське Князівство тощо) і частково, а деякий час навіть вся країна, належала до цих держав або була під їх протекторатом. Таким чином історично і географічно склалися природні передумови для виникнення мультилінгвізму та мультикультуралізму.

Мультикультуралізм, на думку професора Маріани Нікулеску, – це реальність, в якій відбувається змішання різних культур у спільнотах, і залежно від історичного минулого і геополітичного простору зберігається індивідуальність народу, його культура і переконання [2]. Вона акцентує увагу на тому, що мультикультуралізм становить базис для міжкультурності, концепція якої є взаємозв'язком та комунікацією, а ці 2 компоненти не можуть самостійно розвиватися і потребують формальної освіти.

Сучасне румунське суспільство перебуває у процесі глибокої трансформації, що є причиною реформування освіти на всіх рівнях. Початковою віхою будь-якої освітньої системи є шкільний заклад. Реформа школи з точки зору полікультурного та багатомовного суспільства, яка передбачає, насамперед, засвоєння та практику нових форм поведінки, ставлення та цінностей, може відбуватися лише через вчителів. Таким чином, для задоволення цих нових вимог необхідна адекватна підготовка викладацького складу. З огляду на це, увага зосереджується саме на професійній підготовці майбутніх вчителів іноземних мов, у межах якої спеціалізована академічна програма включає два напрями – *афективний* та *реляційний* щодо розуміння відкритості культурного та мовного різноманіття, отже, міжкультурного мислення. Враховуючи відносно швидкі трансформації на макрорівні, підготовка вчителів складається з двох взаємозалежних процесів: процесу базового навчання (вища освіта) та процесу безперервного навчання (постійне навчання, підвищення кваліфікації).

Базове навчання вчителів іноземних мов у Румунії передбачає зазвичай здобуття освіти в університеті та здобуття бакалаврського або магістерського ступеня після його закінчення. Теоретична концепція навчання вчителів в університеті враховує цілі не тільки основних предметів з вивчення іноземних мов, але й кожної навчально-методичної дисципліни, які викладаються за програмою (зарубіжна література, спілкування, прагматика тощо). Однак окремих предметів *зарубіжна культура* як навчальна дисципліна увійшов до програми багатьох вишів Румунії тільки декілька років тому. Цей феномен, можливо, є відповіддю на виклик сьогодення. Що стосується підходів у навчанні вчителів-мовників, то домінуючими до початку XXI ст. були аудіолінгвістичний та комунікативно-прагматичний, які обмежувалися мовними аспектами та мовленнєвими актами і вважалися універсальними у використанні іноземної мови. Сьогодні ж домінуючою концепцією викладання та навчання іноземних мов є концепція міжкультурності, яка передбачає переосмислення всього навчального процесу.

Процес вивчення іноземної мови, на думку Флорентини Александру, передбачає певний розкол свідомості особистості, між психічним статусом, що існує до моменту, коли відбувається контакт із зарубіжним культурним середовищем, та психічним статусом, посиленим новими знаннями. Вирішенням цієї проблеми, вона вважає, є необхідність розвитку міжкультурної компетентності, яка в процесі викладання та вивчення іноземних мов може бути «матеріалізована у декількох цілях», розподілених на 3 рівні:

– *перший рівень*: сприйняття власної культури, усвідомлення належності до певного культурного середовища та відмінностей між людьми, які спричинені культурним фактором;

– *другий рівень*: диференціація забобонів та перегляд самостереотипів, що передбачає афективну складову в процесі розуміння зарубіжного культурного середовища;

– *третій рівень*: розуміння конкретної поведінки іноземної медіакультури, яка також передбачає соціально-прагматичну складову [1].

Викладання іноземної мови як науки про професію викладача має головну мету – створення теоретичних та практичних рамок, необхідних майбутньому вчителю іноземної мови для передавання цільової мови та культури. З точки зору крос-культурної сфери, спеціалізована дидактика іноземних мов зосереджується на двох аспектах – багатомовність та компетентність міжкультурної комунікації. Щодо формування компетенції міжкультурної комунікації, вже розроблено різні стратегії навчання, які активно впроваджуються в університетах Румунії. Ці стратегії можуть бути представлені таким чином:

– багатомовна порівняльна стратегія навчання, яка свідомо використовує порівняння між різними культурними та мовними системами, і, таким чином, як рідна мова особи, що вивчає іноземну мову, як і культура походження, не виключається з навчального процесу;

– чіткі та аналітико-пізнавальні стратегії навчання, які підкреслюють процес соціально-мовної та культурної обізнаності стосовно сукупності цільової мови та культурної системи;

– стратегії, базовані на культурному досвіді (експериментальні стратегії), які вимагають максимального наближення до автентичності [5].

Відповідно до цих стратегій здійснюється впровадження крос-культурного компонента в підготовку вчителів іноземних мов в університетах Румунії. Формування крос-культурної компетенції в процесі вивчення іноземної мови відбувається завдяки інтеграції змісту й мови (CLIL), використанню навчальних кейс-стаді, онлайн-ресурсів. Суттєвий внесок у навчання міжкультурним відносинам роблять корпусні дослідження студентами, спрямовані на визначення найбільш поширених фразеологізмів, термінів, колоквіалізмів, акронімів та сленгізмів, які складають тезаурус вчителя іноземних мов.

Румунія є однією з перших країн, які перейшли на навчання вчителів-мовників за автентичними підручниками таких знаменитих видавництв, як Hueber, Cornelsen (Німеччина), CLE International, Didier (Франція), Edelsa (Іспанія), Cambridge University Press, MacMillan, Pearson, Express Publishing (Велика Британія), Edilingua (Італія), Prolog Publishing (Польща) і т. д. Усі підручники відповідають вимогам загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Оригінальні матеріали представляють широкий лексичний спектр у природному контексті та насичений контент, що стимулює розвиток критичного мислення і сприяє формуванню аналітичних навичок, необхідних для повноцінного професійного зростання. Окрім навчальної функції, яку вони виконують (розвиток мовленнєвих навичок, сприйняття на слух та ін.), ці автентичні матеріали сприяють формуванню крос-культурної компетенції через ознайомлення з національною специфікою, особливостями культури і традиціями країн, мови яких вивчають студенти. У всіх підручних також є спеціальні розділи, які називаються CLIL (Content and Language Integrated Learning) – предметно-інтегроване навчання, що включає різні аспекти культурного та соціального життя народу, це сприяє набуттю моделей мислення, оцінки та дій, характерних для зарубіжної культури.

Метод case study (метод конкретних ситуацій або метод ситуаційного аналізу) також поширений у викладанні іноземних мов в університетах Румунії. Техніка навчання методом кейсів використовує опис реальних ситуацій в будь-якій соціальній сфері життя. Студенти під час навчання мають дослідити навчальну ситуацію, розібратися в суті проблеми, запропонувати можливі рішення і вибрати найкраще з них. Навчальні кейси ґрунтуються на реальних фактах або дуже наближені до реальної ситуації. Під час роботи над кейсом, крім

того, що відпрацьовуються всі види мовної та мовленнєвої діяльності, також відбувається формування презентаційних, діалогових вмінь та навичок роботи в команді.

Невід'ємною практикою викладачів румунських вишів є використання під час занять онлайн-ресурсів. Автентичні тексти професійного спрямування, статті у журналах різних форматів, документальні та художні фільми, кейси, сайти компаній, відеокліпи та інше безпосередньо знайомлять студентів з різноманітними аспектами культури країни, мову якої вони вивчають.

Одним з ефективних напрямів формування крос-культурності студентів в румунських університетах є заохочення студентів до використання масивних відкритих онлайн-курсів (MOOCs), потужного мотиваційного джерела для студентів-мовників в отриманні інформації для майбутньої професійної діяльності. Більшість курсів на навчальних онлайн-платформах Coursera, EdX, FutureLearn викладаються спеціалістами-мовниками. Формат участі в курсі передбачає співпрацю слухачів з різних країн між собою, а виконання завдань потребує інтеграції мовних знань та вмінь з дисципліни. Поділ на групи відбувається за змістом обговорення, тому студенти мають можливість взаємодіяти з представниками різних культур, вирішуючи проблемні питання, спілкуючись у блогах, майбутні вчителі іноземних мов навчаються обирати необхідні стратегії та поведінку, щоб досягти позитивних результатів.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок. Аналіз нормативних і методичних документів закладів вищої освіти Румунії дозволяє стверджувати, що навчальний процес у кожному навчальному закладі відбувається відповідно до чинного законодавства у сфері вищої освіти, типів вишів і профілів підготовки, організаційних форм навчання. Встановлено, що Румунія має власні підходи до організації навчального процесу в закладах вищої освіти. Сучасна національна політика в галузі освіти Румунії спрямована на широке застосування саме інформаційно-комунікативних технологій. З вищезазначеного можна зробити висновок, що впровадження крос-культурного компонента в професійну підготовку вчителів-мовників сьогодні стає одним з пріоритетних завдань системи вищої освіти Румунії. Саме для формування компетенцій міжкультурної комунікації розроблено різні стратегії навчання, які активно реалізуються в університетах країни, і саме вони мають стати предметом подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

1. Alexandru F. Formarea competeniei de comunicare *interculturală* in pregătirea inițială a profesorilor de limbi străine [Електронний ресурс] / F. Alexandru. – Режим доступу: http://euromentor.ucdc.ro/NR1_v2/FORMAREA%20COMPETENTEI.pdf
2. Bazgan M. Formarea interculturală a profesorilor [Електронний ресурс] / M. Bazgan. – 2014. – Режим доступу: <http://www.editura.ubbcluj.ro/bd/ebooks/pdf/1726.pdf>
3. Georgiou M. Language learning for global citizenship: the intercultural and political dimensions of Foreign language education [Електронний ресурс] / M. Georgiou. – Режим доступу: http://www.academia.edu/395750/Language_learning_for_global_citizenship_the_intercultural_and_political_dimensions_of_Foreign_language_education
4. Інформаційний портал для вчителів іноземних мов «Лінгвіст» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://linguist.ua/search/?q=express+pubilshing&s=>
5. Iucu R. Formarea cadrelor didactice. Bucuresti: Humanitas Educational [Електронний ресурс] / R. Iucu. – Режим доступу: <https://ru.scribd.com/doc/71658896/Iucu-R-Formarea-Initiala-Si-Continua-a-Cadrelor-ice-Bucuresti-Editura-as-2005>
6. Надточій С.М. Формування соціокультурної компетентності вчителя словесника / С.М. Надточій // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Сер. «Педагогіка і психологія». – 2017. – № 2 (14). – С. 79–83.
7. Офіційний сайт організації чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xn--h1ahbi.com.ua/info/93-bsec-organization-of-the-black-sea-economic-cooperation-organizaciya-chernomorskogo-ekonomicheskogo-sotrudnichestva-oches.html>
8. Сапожников С.В. Вища педагогічна освіта в країнах Чорноморського регіону: історія і сучасність: монографія / С.В. Сапожников. – Дніпропетровськ: Інновація, 2013. – 480 с.
9. Suff E. Competența interculturală la orele de limbă străină Centrul Educațional Pro Didactica, Ghid metodologic. Competența intercultural, 2011.